



Høgskulen
på Vestlandet

BACHELOROPPGAVE

Lek for livet!

Play for life!

Kandidatnummer: 109

Michelle Walmann

BLU3D-1006 Bacheloroppgave i barnehagelærerutdanninga

Fakultet for lærerutdanning, kultur og idrett (FLKI)

Veileder: Eivind Rogne

07.01.2021

Jeg bekrefter at arbeidet er selvstendig utarbeidet, og at referanser/kildehenvisninger til alle

kilder som er brukt i arbeidet er oppgitt, jf. Forskrift om studium og eksamen ved Høgskulen på Vestlandet, § 12-1.

Innhold

1.0. INNLEDNING	2
1.1. Problemstilling.....	2
1.2. Begrepsavklaringer	3
1.3. Oppgavens oppbygning	4
2.0. TEORETISK FORANKRING	4
2.1. Lekens betydning for barns livsmestring.....	4
2.2. Livsmestring i barnehagen	6
2.3. Lek med materialer i ett livsmestringsperspektiv	6
3.0. METODE.....	9
3.1. Valg av metode	9
3.2. Gjennomføring	10
3.3. Metodekritikk og etiske hensyn	11
4.0. FUNN OG DRØFTING	12
4.1. «Dukkeroken»	12
4.2. Lekerommet dag 1.....	15
4.3. Lekerommet dag 2.....	17
5.0. AVSLUTNING.....	19
Referanser	21
Vedlegg 1	23
Vedlegg 2	24

1.0. INNLEDNING

I løpet av de siste fire årene har jeg fått opplevelser, erfaringer og lærdom som har satt dype spor i meg. Jeg har måttet dykke godt ned i min egen bakgrunn og historie, og blitt kjent med meg selv på en helt ny måte. Tidlig i denne prosessen oppdaget jeg noe fint, noe som jeg ser på som en av mine styrker i arbeid med barn; jeg fikk kontakt mitt lekende indre, og fikk ett nytt blikk på lek og lekens betydning for barns liv. Det var denne oppdagelsen som gjorde at jeg fikk interessen for fagfeltet i første omgang, og etter hvert søkte meg inn i utdanningsprogrammet. Lek fascinerer meg. Lekperspektivet har stått høyt hos meg siden dette, og er også bakgrunnen for valget mitt av tema for denne oppgaven.

Gjennom praksis og vikarjobb i flere ulike barnehager har jeg fått innblikk i ulike tilnærminger til lek i barnehagen. Jeg har inntrykk av at leken er godt etablert som en viktig del av barnehagelivet, men også at den har forsvunnet litt mellom andre pedagogiske aktiviteter. At leken er det vi driver med når vi *ikke* gjør pedagogiske tilrettelagte aktiviteter. Mens bøker, perler, spill og andre bord- og formingsaktivitetsmaterialer står godt organisert i hyller og skap, er lekematerialene som brukes i barnas frie lek preget av ett til dels tradisjonelt og tilfeldig utvalg av ferdigdefinerte plastleker som gir tydelige føringer for hvilken lek som skal foregå der. I generell kommentar nr.17 har FNs barnekomité (2013) uttrykt bekymring for lekens utvikling. Kommersialiseringen av leketøy har i økende grad ført til at materialene barna blir presentert for i lek inneholder forhånsgitte inskripsjoner, leker som skal lekes med på en bestemt måte, og gir liten plass til barnas egen fantasiverden (FN, 2013).

Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver (Kunnskapsdepartementet, 2017) sier at barnehagen skal være ett stimulerende miljø der barn får leke, utforske, lære og mestre. Den legger føringer for at tid, rom og materialer skal være tilgjengelige og organisert slik at det støtter opp om barns lek og deres uttrykksformer, og inspirere til ulike typer lek. Hvordan gjør vi dette? Og hvilken betydning er det lek og materialer har for barn? I den siste rammeplan for barnehage som kom i 2017 ble *livsmestring* innført som ett nytt begrep for barnehagesektoren, som en del av barnehagens verdigrunnlag. Livsmestring har fått en større aktualitet i samfunnet i takt med økende utfordringer med psykiske lidelser. Jeg ønsker å utforske dette begrepet, og hvilken betydning materialene barn møter i leken kan ha for deres livsmestring.

1.1. Problemstilling

Med bakgrunn i tematikken ovenfor, ønsket jeg å utforske problemstillingen:

«Hvordan kan barns lek med ulike materialer i barnehagen fremme livsmestring?»

I denne sammenhengen vil det også være relevant å nevne voksenrollen og betydningen av trygge relasjoner som vesentlig for både barns lek og livsmestring. På grunn av oppgavens omfang, og for å kunne foreta en hensiktsmessig undersøkelse av problemstillingen, har jeg utelatt dette.

Min hypotese er at ulike materialer kan påvirke leken i såpass stor grad at det vil ha betydning for barnets livsmestring.

1.2. Begrepsavklaringer

Her vil jeg ta for meg de sentrale begrepene i problemstillingen min; lek, materialer og livsmestring. Slike begreper kan ha ulike betydninger, og slik sett også være flertydige, eller ha større perspektiver enn det som benyttes i oppgaven (Dalland, 2017). Her blir disse begrepene kort forklart og definert ut ifra oppgavens ståsted.

LEK: I denne oppgaven setter jeg søkelys på barns selvinitierte lek (Nordtømme, 2016), og barn som aktive, lekende subjekt. Herunder blir leken anerkjent som en livsform og en måte å uttrykke seg på, med verdi i seg selv. Jeg vil søke barnets perspektiver og lekens opplevelseskvaliteter (Wolf, 2014). Betegnelsen *symbolsk lek* beskriver lek der barna bruker stemme, kropp, gjenstander, figurer og rekvisitter for å leke ut sine fantasier (Evenstad & Brennhovd, 2020). I denne leketilstanden prøver barna ut sine kunnskaper, erfaringer og forestillinger (Wolf, 2014). Leken er frivillig, lystbetont og kan fremkalle spenning og glede (Wolf, 2017). FNs komité for barns rettigheter har i en generell kommentar nr.17 (2013) definert leken slik:

«Barns lek er enhver oppførsel, aktivitet eller prosess satt i gang, styrt og strukturert av barna selv; den finner sted når og hvor mulighetene oppstår [...] lek i seg selv er ikkeobligatorisk, drevet av indre motivasjon og foretatt for sin egen skyld, snarere enn som et middel til et mål. Lek innebærer utøvelse av autonomi, fysisk, mental eller emosjonell aktivitet, og har potensial til å anta et uendelig antall former, enten i grupper eller alene [...] De viktigste kjennetegnene ved lek er moro, usikkerhet, utfordring, fleksibilitet og ikke-produktivitet.» Dette er en definisjon jeg vil støtte meg til videre i oppgaven.

MATERIALER: Alt vi omgir oss med er materialer, og vi er selv materialer (Waterhouse, 2013). Mitt fokus i denne oppgaven handler i hovedsak om lekene og utstyr barna benytter seg av i fri lek, herunder også forklart som lekemateriell. Jeg benytter meg av begrepet som en samlende betegnelse på alt barna tar i bruk og gir lekende kraft med mening og sammenheng (Hansson, 2016).

LIVSMESTRING: Ifølge Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (2017, s. 5) blir livsmestring definert som: ”Å utvikle ferdigheter og tilegne seg praktisk kunnskap som hjelper den enkelte til å håndtere medgang, motgang, personlige utfordringer, alvorlige hendelser, endringer og konflikter på en best mulig måte. Å skape en trygghet og tro på egne evner til å mestre også i fremtiden.”

1.3. Oppgavens oppbygning

Jeg starter i kapittel 2 med å redegjøre for teoretiske perspektiver på lekens betydning for barns livsmestring, livsmestring og lek med materialer i ett livsmestringsperspektiv. Teorien belyser sammenhengen mellom lek, materialer og hvilken betydning de materialene barna får leke med kan ha for deres livsmestring. I metodedelene redegjør jeg for valget og gjennomføringen av kvalitativ observasjon av barn i lek, samt de etiske hensyn og metodens svakheter. I undersøkelsene mine har jeg gjort endringer i barnas lekemiljø, og tilført materialer som i teorien skulle kunne ha positive effekter for lekens kvaliteter. Jeg fant det hensiktsmessig å presentere funn og drøfting i samme kapittel for å få bedre sammenheng i det teoretiske perspektivet.

2.0. TEORETISK FORANKRING

I dette kapittelet presenterer jeg teori som er relevant for å besvare oppgavens problemstilling. Oppgavens fokus er hvilken betydning ulike lekematerialer kan ha for å fremme livsmestring i lek. Det vil derfor bli redegjort for teoretiske perspektiver som kan belyse dette. I undersøkelsen fant jeg ny og relevant forskning på karakteristikker som fremmer trivsel og symbolsk lek i barnehagens innemiljø i Evenstad og Brennhovd (2020) sitt forskningsprosjekt «Vi må finne på ka vi ska gjør! Hvilke transformative muligheter og invitasjoner til symbolsk lek finner barna i barnehagens innemiljø?». Jeg har funnet lite forskning på barns livsmestring i barnehagesammenheng, og jeg har av den grunn lent meg på Drugli og Lekhal (2018) og Melvold (2019). Ved å ta utgangspunkt i disse kildene får jeg trukket frem aktuell og relevante teorier for å besvare problemstillingen og vil bli drøftet i lys av datamaterialene i empirien.

2.1. Lekens betydning for barns livsmestring

«I leken blir barnet ett hode høyere enn seg selv», Lev Vygotsky (Lillemyr, 2011).

Leken er en utømmelig kilde til mestring, tro på mestring, kreativitet, fantasi, selvtillit, fellesskap, glede og opplevelser. Leken er avgjørende for barns helse og trivsel (Melvold, 2019).

Det er noe magisk med leken. Den er kraftfull, allsidig og uforklarlig. Den lar seg vanskelig begripe og definere, men det er likevel bred enighet om at den er elementær og viktig i barns liv. «Lek er barndommens signatur» sier Gopnik i Wolf (2017). I dette ligger at lek er barnas livsform, deres måte å leve på. Vi er født med et iboende biologisk behov og evne til å leke (Melvold, 2019). Birgitta Knutsdotter Olofsson hevder i Skram (2016) at hvorvidt denne evnen får grobunn til å utvikles, handler om miljøet barnet omgir seg med. Menneskene, tingene, kulturen, samfunnet. Leken er universell og kulturell, den står i ett dialektisk forhold til omverdenen. Wolf (2014) forklarer dette som at barnets evne og behov for å leke eksisterer over hele verden, mens hvordan det lekes må forstås ut ifra den kulturen, det miljøet og tiden den utspilles i.

FNs barnekomité sin beskrivelse som gitt over, er en måte å forklare lek som frivillig og indremotivert, som barna i stor grad eier, styrer og strukturer selv (FN, 2013). Leken er barnets fristed, der skjer det ingen bedømmelser eller vurderinger, og er derfor en viktig arena for at barnet kan leve ut sitt potensiale og sine forutsetninger. Ifølge Lillemyr (2011) er leken også en arena for å utvikle ansvarlighet og selvstendighet. Dette gjennom den friheten lek representerer for barn. I fri lek får barn styre, kontrollere og skape mening ut ifra sine egne perspektiver. Melvold (2019) skriver at for barna handler dette om å skape rom og plass som ikke kontrolleres, styres eller begrenses av de voksne. Barna styres av sin indre motivasjon for å leke, og fra deres perspektiv er den frivillig, selvkontrollert, morsom, aktiv, spontan, naturlig og selvinitiert (Wiltz og Fein, 2006 i Sandseter, 2020). Derfor gir leken mening for barn. Melvold (2019, s.273) henviser til Margaretha Øhman (2011) sine refleksjoner rundt hvordan disse erfaringene kan gi barna styrke i møte med nye utfordringer: «[...] de skaper mening av sine erfaringer og opplevelser gjennom å i lek iscenesette noe som de er opptatt av akkurat da. De håndterer da dette temaet på en måte som gir de en følelse av kontroll og gjør det [...] begripelig gjennom å leke det.». Hun viser til sosiologen Aron Antonovsky og ser motivasjonen barn får til å leke om igjen og om igjen som noe som kan være overførbart til andre områder i barns liv, og slik sette de i stand til å skape mening i livet gjennom lek. Dette er med på å styrke barnets livsglede og psykiske helse.

Barn leker for å leke. Ikke for å tilegne seg sosial kompetanse, lære om dinosaurer eller med andre mål eller hensikter. Leken er verdifull i seg selv, og kan ikke måles eller styres mot resultater. Når barn blir spurt om hvorfor de leker, svarer de ofte: «fordi det er gøy!». Wolf (2014) peker likevel på at barna lærer noe mens de leker, den kan ikke isoleres som en egen del av barnets konkrete liv og utvikling, men er en naturlig del av barnas væremåte. Gjennom lek i barnehagen får barna

opplevelser av glede og mening, og verdifulle erfaringer som bygger identitet, sosial kompetanse, fellesskap og kunnskap (Evenstad & Brennhovd, 2020). De får utforske livets temaer som liv, død, ensomhet, familie og skaper ett mentalt fellesskap gjennom det materielle.

McMahon, Lytle & Sutton Smith (2005) i Melvold (2019) skriver om lek som en viktig faktor for å redusere og håndtere stress i barnehagen. Gjennom leken kan stressresponsystemet styrkes, som er viktig for å kunne fungere godt i livet. Hjerneforskeren Jean Panksepp har funnet biologiske systemer i menneskehjernen som blir aktivert av lek. Han hevder at dette systemet, «PLAY», må være aktivert for å føle gruppetilhørighet og som en betydningsfull del av noe større (Melvold, 2018).

2.2. Livsmestring i barnehagen

Som nevnt over, ble begrepet livsmestring tatt inn i rammeplanen i 2017, som en av sju deler av barnehagens verdigrunnlag. Her er målet å fremme god psykisk helse og forebygge psykiske vansker. Gjennom trivsel, livsglede, mestring og følelse av egenverd skal barnehagen styrke hvert enkelt barn i deres liv og utjevne sosiale forskjeller (Kunnskapsdepartementet, 2017). Livsmestring er nært knyttet til psykisk- og fysisk helse, og handler i stor grad om å ha det bra i livet og oppleve en overvekt av positive følelser og god livskvalitet (Drugli & Lekhal, 2019). Dette er grunnleggende for barns utvikling og fungering.

Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (2017) forklarer livsmestring som å ha kunnskaper og ferdigheter til å mestre livet i medgang og motgang. Ifølge Drugli og Lekhal (2019) rommer livsmestring prosesser som bidrar til positiv utvikling og slik også styrker barnets resiliens. Fenomenet resiliens eller motstandskraft handler om at barn kan ha positiv utvikling på tross av at de har opplevd eksempelvis belastninger, traumer eller stress. Positive opplevelser og overveiende positive følelser kan også danne kollektiv motstandskraft i ei gruppe, dersom omgivelsene fremmer god livskvalitet. Lek og mestring er sentralt i de positive kreftene som kan fremme livsmestring for barn (Drugli & Lekhal, 2019). «Helsen vår er nært knyttet til opplevelsen av at det er sammenheng i livet, det vil si i hvilken grad den er begripelig, håndterlig og meningsfull for oss». Dette hevdet den israelsk-amerikanske sosiologen Aaron Antonovsky (Drugli & Lekhal, 2019) Han formet *den salutogene modellen*, som handler om nettopp de positive kreftene som fremmer velvære og god helse (Melvold, 2018). Som en motsats til å forstå hvorfor og hva som forårsaker uhelse, fokuserer den salutogene modellen på de individuelle og sosiale ressursene som fremmer mestring hos mennesker.

2.3. Lek med materialer i ett livsmestringsperspektiv

«Jeg skulle ønske dagens barn lekte mer enn de gjør. For den som leker som liten får en rikdom inni seg, som man kan øse av hele livet. Man bygger opp en varm, hyggelig verden inni seg. En verden som gir styrke når livet blir vanskelig. Et sted man kan ty til i motgang og sorg.» - Astrid Lindgren

Lek er altså grunnleggende for barns livsmestring i barnehagen. En viktig faktor for hvordan barns lek får plass i barnehagen, er det fysiske miljøet det utspiller seg i. Materialene kan både hemme og fremme god lek, og de kan inneholde invitasjoner og muligheter for ulike typer lek (Wolf, 2014). Randi Evenstad og Maria Brennhovd har i sin kvalitative undersøkelse i åtte barnehager funnet sammenhenger mellom barns vilkår for symbolsk lek og det fysiske miljøet (Evenstad & Brennhovd, 2020). De fant at der det er gode muligheter for slik lek er det mange tydelige avgrensede områder i rommene, som gir åpne signaler om hva som kan lekes, men også gode muligheter for barna til å utvikle leken. For å få til dette er det viktig å presentere barna for en kombinasjon av sterkt og svakt kodete materialer. I hvor stor grad materialet er kodet, handler om hvordan føringer i materialet påvirker handlingsrommet i leken. Sterk koding vil si at materialet gir tydelige føringer for hvordan det skal brukes, mens svakt kodete materialer har rom for flere tolkinger (Engesæter, 2015). Slik kan man også legge føringer i lekemiljøet. Om det er sterkt kodet i lekemiljøet, vil det kunne gi barna gode muligheter for å sette i gang leken, men lite muligheter for å videreføre den slik de selv ønsker (Evenstad & Brennhovd, 2020). Materiellet evner ikke å inngå i fleksible og komplekse sammenhenger, og holder ikke intensiteten oppe over tid (Hansson, 2016). Derimot kan barna bli forvirret og få problemer med å finne sammen om noe felles om det ikke ligger noen kodinger i miljøet som kan sette i gang idéene. For at den symbolske leken skal kunne blomstre, hevder Evenstad & Brennhovd (2020) at det er viktig å tilby ett variert lekemiljø, rike på sanseintrykk, som presenteres slik at det inviterer til ulike typer lek. En viktig balansegang her er å presentere materialene meningsbærende og kategorisk, men likevel såpass åpent og fleksibelt at det er barna selv som får definere leken (Melvold, 2019). Ved å gjøre dette kan man ivareta barnas mulighet for mestring ved at de får ideer til lek fra de kodete materialene, samtidig som man ivaretar deres egenverdi, autonomi og medvirkning fordi materialene åpner for at de kan styre leken ut ifra deres egen fantasiverden. Hansson (2016) peker på at ved å iscenesette materialene slik at de er tilgjengelige, oversiktlige og sammenhengende får barna gode rammer for å utøve skapende virksomhet i leken sin, dersom de får nok fleksible materialer presentert. Funnene i Evenstad & Brennhovd sin undersøkelse viste hvor kraftfull, men dog hvor skjør den symbolske leken er, og peker på sammenhengen mellom avbrudd i denne typen lek og mangler i det fysiske miljøet. De fant i sine undersøkelser at barna strevde med å finne muligheter for symbolsk lek i det fysiske miljøet. Den ble ofte avbrutt av leker som ikke fungerte slik de skal, uoversiktlig eller manglende materialer til å drive leken videre med. Wolf (2014) peker på at hvis barn ikke får mulighet til å ta initiativ og sette i

gang egen lek i det fysiske miljøet, kan dette være en barriere for deres lek. En viktig faktor for barns autonomi i leken er tilgang til relevante materialer (Melvold, 2019).

Hvilke muligheter og oppfordringer barn ser i lekens fysiske miljø, kan variere mellom ulike barn, og mellom barn og voksne. James J. Gibson (1979) bruker begrepet affordance om det å tolke omgivelsenes muligheter og funksjoner (Engesæter, 2015). Barn bruker materialer på andre måter og ser andre muligheter for lek enn det man gjør som voksen. Affordances er individuelle, subjektive oppfattelser, så vel som relasjonelle og gruppedynamiske (Wolf, 2014). Det materielle miljøet må endres i takt med det individene og gruppa er opptatt av og trenger for å ivareta deres interesser og behov. Derfor er det også essensielt at vi klarer å justere, endre og gjøre om på lekemiljøene slik at barna får muligheter til å medvirke og utvikle leken sin, slik at den gir mening for dem (Melvold, 2019; Wold 2019). Flexibilitet blir nevnt som ett nøkkelord i sammenheng med fysiske lekemiljø. I ett livsmestringsperspektiv dreier det fleksible seg om å ha frihet. Friheten til å sette i gang, styre og strukturere leken selv. Ved å øke fleksibiliteten i det materielle miljøet, styrkes også mulighetene for inkludering og mestring for alle, uavhengig av alder, kjønn, modning og andre forutsetninger (Melvold, 2019). I ett fleksibelt og endringsvillig lekemiljø får barna også nye impulser, og viktig variasjon som barna trenger for å opprettholde drivkraften i leken. Ifølge Wolf (2017) er det å ta bort leker en periode, endre lekemiljøene og gi nye invitasjoner en måte å skape ny interesse og engasjement i leken. Dette er viktig, da barna skal kunne få hente inspirasjon, utfordringer og mestring i lek alle de årene de går i barnehagen.

Hansson (2016) hevder at barnehagene tradisjonelt har vært preget av å ha litt av mye forskjellige typer materialer, noe for enhver smak, alder og de ulike fagområder. Hun mener at en slik praksis kan føre til adspredelse av leken, at barna blir lettere distraheret og ukonsentrert og går fra det ene til det andre istedenfor å leke varig med ett tema. Ofte får også lekesakene en viss «popularitet» og skaper konflikter, da det bare finnes en eller få av hver, og slik kan de også virke ekskluderende. Å legge vekt på å ha nok til alle kan motvirke denne tendensen. Melvold (2019) fremhever at materialer kan fremme relasjoner og samspill. Det sosiale har sammenheng med det materielle. Tingene skaper felleskap om forbindelser, som inngangsbilletter til lek. Istedenfor å ha lite av mye forskjellig, kan det ha en inkluderende effekt på leken å heller ha mye av lite. Møbler og store elementer kan også ha en samlende effekt, slik som en madrass eller sofa kan invitere til kroppslig lek som klatring og hopping (Wolf, 2014). Flyttbare moduler, småmøbler eller andre ting som barna kan flytte på og ramme inn leken sin, ser ut til å fremme og styrke samarbeid og felleskap i leken (Evenstad & Brennhovd, 2020). Med disse materialene får barna avgrense leken sin, og endre og påvirke miljøet.

Trude Brendeland (2018) skriver i Melvold (2019) om det multisanselige perspektivet. Ved å sette sammen lekemiljøer der barna får bruke flere sanser samtidig, vil barna kunne få en sterkere opplevelse og engasjement i leken. Ifølge Waterhouse (2013) kan slike interaktive møter mellom mennesker og materialer skape en dynamikk som kalles material flow. Tingene vil da påvirke det mentale, følelsesmessige og sansemessige i mennesket. Tilstanden flow har tydelige likhetstrekk med intens, sansemessig og skapende lek (Csikszentmihalyi, 1990 i Waterhouse, 2013). Her er barna oppslukt av det som skjer her og nå, dypt konsentrert og retter alt fokus mot det som foregår.

3.0. METODE

Hva gjør man når det er noe man lurer på? Jo, da må man undersøke.

I den akademiske verden er det viktig å ha kunnskap om metode, for å kunne forstå noe om framstilte resultater. I Dalland (2017) er det referert til sosiologen Vilhelm Aubert (1985), som beskriver at «en metode er en fremgangsmåte, et middel til å komme fram til ny kunnskap» (s.51). Hva slags metode som er brukt, har tett sammenheng med problemstillingen og dens art. Det har også betydning for i hvilken grad det arbeidet som blir presentert er gyldig og til å stole på.

Det opereres i hovedsak med to hovedretninger innenfor forskningsmetoder på bachelornivå; den kvantitative og den kvalitative (Bergsland & Jæger, 2014). Ved å benytte kvantitativ metode vil en kunne komme fram til målbare resultat innenfor ett tema. Her går en gjerne i bredden og innhenter datamaterialer for å komme fram til fellestrekk, det representative ved ett fenomen (Dalland, 2017). Innenfor den kvalitative metoden går man mer dybden og ser etter samspill og helhet rundt ett fenomen. Dalland (2017) beskriver de som bruker kvantitativ metode som «tellere», mens de som benytter seg av kvalitative data er «tolkere». Det er likevel mulig å se likhetstrekk mellom håndteringen av datamaterialet, da tall og andre kvantitative data også ofte må tolkes. Skillet går altså ikke nødvendigvis mellom hvordan datamaterialet håndteres, men hvordan det samles inn.

3.1. Valg av metode

For å kunne se på sammenhengen mellom barns lek med materialer i barnehagen, og deres livsmestring, fant jeg det mest hensiktsmessig å benytte kvalitativ metode som beskrevet over. I lys av problemstillingen ønsket jeg å se etter barnas subjektive opplevelser, tolke deres handlinger og interaksjoner med materialene og barnegruppa. For å komme i dybden på dette, ville jeg se barneperspektivet med mine egne øyne, og valget falt derfor på å observere ei barnegruppe i sitt innemiljø på ei avdeling som innsamlingsstrategi. Ved å benytte kvalitativ observasjon kan jeg belyse

helheten og samspillet i situasjonene som utspiller seg i leken. En kvantitativ studie av dette temaet ville vært for omfattende for denne oppgaven, og gitt andre svar enn det som spørres etter i min problemstilling. Dalland (2017) peker på at ved å bruke observasjon framfor intervju, kan man få fram det som faktisk skjer, ikke bare det som andre beskriver.

Noe av det essensielle i min undersøkelse var å se etter barnas interaksjon med materialer. Jeg så tidlig for meg at jeg ville tilføre ulike materialer i barnas lek, for å observere hvordan leken ble i møte med disse endringene. Jeg kom fram til at jeg ville gjennomføre tre praktiske forsøk der jeg tilførte materialer som kunne ha bestemte effekter innenfor livsmestringsperspektivet på leken.

3.2. Gjennomføring

I undersøkelsen min har jeg observert barn i møte med ulike lekematerialer. Jeg har registrert hvordan barn opplever og bruker materialer i leken sin. Dette har jeg gjort ved å observere sju femåringer på en avdeling tre ganger i omtrent en time hver gang. I tillegg har jeg vært på avdelingen i forkant og blitt kjent med barna og personalet, og sett litt uformelt på hvordan barna leker «til vanlig». I samarbeid med pedagogisk leder og personalet kom vi fram til når og hvordan endringene skulle gjøres før observasjonene. Jeg samlet inn materiell fra lokale butikker, privatpersoner og naturen. Materialene valgte jeg ut ifra de egenskapene teorien tilsa at de kunne ha i lek, som nevnt i kapittel 2.3. Denne måten å jobbe på er nært knyttet til erfaringer fra arbeid med oppgaver i praksis, og med egne erfaringer fra praksisfeltet kunne jeg benytte meg av den didaktiske relasjonsmodellen for å planlegge undersøkelsen.

I forkant av observasjonene har jeg gått grundig igjennom teori og forskning på området, og funnet fram til en del relevante punkter jeg kunne se etter for å få fram livsmestringsperspektivet i leken. Dette noterte jeg meg i en observasjonsguide som jeg hadde med meg i feltet. Slik kunne jeg lettere velge hvilke situasjoner jeg skulle legge vekt på å beskrive i notatene mine. Dette gav også en klarhet for personalet om hva jeg skulle gjøre og studere. Når man skal observere er det viktig å være bevisst på hvilke forutsetninger man har, og hva vi er påvirket av i møte med fenomenet man undersøker (Dalland, 2017). Kunnskap, erfaringer, vår evne til oppmerksomhet og kvaliteten på sansene kan være en viktig faktor for innsamlingen. Ved å ha ett bevisst forhold til disse faktorene, kunne jeg i større grad distansere meg fra mine følelsesmessige og fysiske forhold som forstyrrende for hva jeg oppfattet under observasjonene. Jeg sørget for å være opplagt, og ha reflektert over min egen førforståelse og kunnskap på forhånd.

I forkant av observasjonene var jeg på avdelingen og fikk gjøre meg litt kjent med barna, personalet og avdelingen. Ved å ha en slik uformell tilnærming som utgangspunkt, kunne jeg lettere strukturere

og finne ut hvordan jeg skulle gjennomføre observasjonene mine (Dalland, 2017). Jeg så hvor barna befant seg i selvinitiert lek, og planla ut ifra det og lokalene hvordan jeg kunne benytte meg av rommene for å få de beste forholdene for observasjonene. I Bergsland og Jæger (2014) er slike forberedelser beskrevet som nyttige for å avgrense observasjonens fokus og rette blikket mot det som er hensiktsmessig i forhold til problemstillingen. Under selve observasjonene var jeg deltakende observatør. Deltakende observasjon kan handle om å veksle mellom å være tilbaketrucken observatør i rommet, til å delta i barnas lek på ulike nivå (Dalland, 2017). Jeg måtte evne å være nærværende og til stede, og samtidig være observerende og reflektert. Ett av poengene i miljøet var jo at barna skulle få være selvstendige i sin lekeprosess, og i den grad det var mulig, fri til å strukturere sin egen lek. Slik kunne jeg også få et mer helhetlig inntrykk av det som foregikk, og få gjort nødvendige notater undervegs. For å dokumentere brukte jeg feltnotater og praksisfortellinger som jeg noterte meg underveis i observasjonene og umiddelbart i etterkant.

Pilotstudie: Ved å gjennomføre pilotstudien kunne jeg finne ut hvorvidt problemstillingen min ble svart på under observasjonen. I etterkant kunne jeg justere observasjonsguiden min, og slik få ett bedre resultat av de neste observasjonene. Jeg opplevde også at det fungerte godt med deltakende observasjon, siden barna var i en selvstendig lekeprosess slik at jeg fikk notert samtidig. En annen erfaring jeg fikk var hvordan barna var i møte med materialene jeg hadde valgt ut. Jeg opplevde at barna var åpne, nysgjerrige og spente, og virket trygge i møte med nye element i leken. Slik kunne jeg gå videre med å gjøre endringer i lekematerialene og være tryggere på at de ikke blir usikre i møte med det nye.

3.3. Metodekritikk og etiske hensyn

I mitt arbeid med innsamling og håndtering av datamaterialet er tolkningsprosessen svært sårbar. Jeg skal i første omgang velge ut de situasjonene jeg vil beskrive nærmere, og allerede der har det skjedd en utvelgelse basert på min tolking og mine vurderinger. Videre skulle jeg se etter hvordan barna trivdes og viste livsglede i leken. Å måle slike fenomen blir alltid en forenkling av virkeligheten, og da også basert på mine tolkinger av barna sine signaler, ikke på barnas opplevelse. Ifølge Dalland (2017) vil alltid en observasjon være personavhengig. Temaet i oppgaven har interessert og engasjert meg over tid, og jeg har dannet meg både kunnskap og meninger om det. Dette kan påvirke i hvilken grad mine framstilte data er saklige og upartiske. Som observatør er det lett å bli farget av sin egen forforståelse. En del av det nevnte forarbeidet handlet om nettopp å spisse blikket mot det som er relevant. Ved å utarbeide observasjonsguide, kunne jeg stille med et åpent blikk og konsentrere meg om det vesentlige (Dalland, 2017). Under observasjonene hadde jeg med meg en liten notatbok som jeg noterte i undervegs. Jeg forklarte barna at jeg skulle skrive litt om hva vi drev med og om hvorfor,

da barna var litt nysgjerrige på dette i starten. Utover dette merket jeg lite til forskningseffekten som beskrives i Dalland (2017). Barna lekte, viste store og små følelser, og virket tillitsfulle både overfor hverandre og meg. I notatboken førte jeg inn stikkordsvis og korte beskrivelser av det jeg så. Notatene og tolking skjedde så fort jeg fikk mulighet etter observasjonene. Barna ble allerede her anonymisert, og jeg så ikke noe behov for å hverken bruke fiktive navn eller andre kjennetegn enn kjønn i beskrivelsene mine. Datamaterialet har blitt oppbevart forsvarlig og vil bli slettet seinest på innleveringsdato.

I forkant av undersøkelsen ble barnehagen og foreldrene formelt informert gjennom ett informasjonsskriv (Vedlegg 1). Dette inneholdt generell informasjon om oppgavens tema og utarbeidelse, litt om metoden og en oversikt over hva jeg ville se etter i observasjonene. Foreldrene til de aktuelle barna ble i tillegg bedt om samtykke for at deres barn kunne få delta i undersøkelsen, dette var vedlagt informasjonsskrivet, og ble levert inn skriftlig til barnehagen (Vedlegg 2). Samtykket var ikke endelig ved at foreldrene skrev under på skjemaet, jeg var også sensitiv overfor barnas følelser ved at jeg var der i leken deres. Deltakerne var informert om at de kunne når som helst trekke seg fra prosjektet, uten at dette ville få negative konsekvenser for dem. Min opplevelse var at jeg fikk god mottakelse både av foreldre, barn og voksne på avdelingen.

Ingen metoder er feilfrie (Bergsland & Jæger, 2014). Tre observasjoner av samme barnegruppe kan ikke gi ett representativt svar på hvordan disse materialene fungerer i alle tilfeller. Det kan derimot gi gode eksempler på ett fenomen som er godt teoretisk forankret (Bergsland & Jæger, 2014). I tillegg må det tas med i det metodekritiske perspektivet at endringene jeg gjorde i det fysiske miljøet til barna kan spille inn på leken, og er en faktor i resultatet.

4.0. FUNN OG DRØFTING

Her vil jeg presentere og drøfte undersøkelsens funn som er relevante for problemstillingen.

Opgavens mål er å undersøke hvordan barns lek med materialer i barnehagen kan fremme deres livsmestring. Funnene presenteres ut ifra de tre ulike observasjonene som ble gjennomført, og vil bli drøftet undervegs. Dette vil skape sammenheng i teksten og gi leseren bedre oversikt ut ifra de ulike materialene som barna fikk presentert.

4.1. «Dukkeroken»

Den første observasjonen foregikk på ett forholdsvis lite rom med skyvedør som ble omtalt som «dukkekrok». Rommet var utstyrt med to lekekjøkken, ett lite bord og to stoler, en lang, lav benk

med fire åpne rom og en stor kommode med 12 små skuffer og ett stort åpent rom øverst, fylt med dukker og dukkeutstyr. En del av dette ryddet jeg bort fra synsfeltet til barna, og la det ned i skuffene i kommoden og noe inn på ett annet rom. Jeg oppfattet dette rommet som uoversiktlig og lite inspirerende da materialene var til dels gjømt vekk eller ryddet sammen i tilfeldige kategorier. Funnene i Evenstad & Brennhovd (2020) sine studier viste at slike lekemiljø ga dårlige forutsetninger for varig, symbolsk lek. Om barna lekte her tømte de gjerne ut tingene som lå i hyllene, tok med seg det som lå der inn på andre rom eller brukte tingene til å kaste eller slenge på. På den andre siden observerte jeg at det foregikk en del lek med kjøkkenet som sto der inne. Da som en del av annen lek i andre rom, dette blei omtalt som «butikken» av barna. Maten tok de med seg inn i andre rom, eller «spiste opp» og gikk derfra igjen. Leken på dette rommet bar preg av å være flyktig. Jeg ville spille videre på kjøkkenleken i rommet, da dette var noe de tydelig var interessert i. Tok inn autentiske kjøkkenredskaper som kjeler, boller, litermål, visper, pølseklyper, sauseøser, dype skåler og litt bestikk. For å stimulere til flere sanser, tok jeg frem litt krydder og litt tørre matvarer som kunne luktes og smakes på. I tillegg satt jeg inn noen korger med sorterte naturmaterialer, kongler, steiner, pinner og ei kanne med vann.

Tre barn kom inn i rommet. Med stor begeistring utforsket de materialene. Løftet på kjelene, studerte vispene og luktet på krydder og matvarer. Ei jente lot blikket gli over benken og bordet der materialene sto presentert. Bøyde seg ned mot krydderne og tok ett langt drag, lukket øynene. «Mmmm, det er jo ekte mat». Øynene lyste opp, og ho så bort på meg. «Versego`», sa jeg inviterende. En gutt tok tak i en liten skål, satt den foran seg og dro en stol inntil. Han løftet opp ei pølseklype og studerte den. Løftet på konglene, opp og ned i korga de lå i. Etter litt tok han litt bokhvete og tømte oppi skåla si. Rørte med pølseklypa. Tok tak i kannen med vann, og tømte oppi. Litt og litt. Rørte igjen. De to andre fulgte etter og satt på hver sin stol ved siden av, fant seg ei skål og en kjele. Blandet, rørte, luktet og kjente på. Brukte god tid på å utforske. Imellom de gikk det en lystig samtale om det de lagde, og etter hvert hva de skulle gjøre med det. «Vi kan lage grøt med kanel på», forslo ei jente. «Ja, da må vi jo steke den», svarte en annen umiddelbart. «Men nå er vi nesten tom for vann» sa jenta. «Vi kan jo bare lage den sammen oppi den store kjelen», sa gutten. Og det gjorde de. En annen gutt jobber konsentrert med blandingen sin. «Du kan jo helle din oppi også, så blir det masse» foreslår jenta. Gutten svarer ikke, men fortsetter med blandingen sin. Deler opp kongler i små biter og legger bitene ved siden av skåla si. Etter hvert blir bordet dekket opp, og det er klart for mat. Alle tre setter seg rundt bordet, nå er alle med og skal spise grøt. «Her er rosiner», sier gutten som hadde delt opp konglebitene i små, rosinlignende deler. Det spises, skjenkes i kopper og kongler og pinner pryder på toppen av mesterverket.

Jeg så fort hvordan barna ble dratt mot de sansemessige opplevelsene i denne leken, og hvilken betydning det hadde for intensitet og kvaliteten leken fikk. Dette kan sees i lys av Brendeland (2018) sin teori om at å tilføre materialer som stimulerer flere sanser samtidig, kan styrke engasjementet i leken (Melvold, 2019). Kanel, timian og bokhvete appellerte til både lukt- og smakssansen, samtidig

som det var spennende å ta på, blande og smake. I tillegg brukte de pinner og kongler til å røre med, plukke fra hverandre og ga de rolle som pølses, rosiner og pynt. Det virket lett for de å ta disse materialene i bruk, slik som de passet inn i deres fantasier. Om de derimot hadde hatt sine vanlige kjøkkenleker med sterkere kodet inskripsjon, er det ikke sikkert de hadde glidd like lett inn i barnas symbolske lek. Barn har en draging mot naturmaterialer, da det representerer det levende og vitale i omgivelsene våre (Waterhouse, 2013). Disse materialene er svakt kodet, og kan derfor gi svært gode rammer for barnas egen fantasiverden.

Gutten som lekte litt for seg selv ved siden av de to andre, så ut til å være intenst oppslukt av blandingen sin, og enset på ett tidspunkt knapt hva som foregikk rundt seg. Det kunne se ut som han var i tilstanden flyt, som er en intens, altoppslukende og svært positiv opplevelse (Waterhouse, 2013). Da de andre barna henvendte seg til han, viste han ingen tegn på å bli distraheret, og fortsatte like konsentrert med det han holdt på med. Det var hans egen opplevelse som var drivkraften i leken, og jeg så hvordan han brukte alle sansene sine aktivt. Flere ganger smakte han på de forskjellige krydderne, konglene og blandingen. «Mmm», «aah» og ansiktsuttrykk viste tydelig følelsesmessig engasjement og intense opplevelser av materialene.

Vannet så ut til å ha en sentral rolle i denne leken. Kannen gikk ivrig på omgang i rommet, og de diskuterte flittig om hvordan de skulle dele på det. Fulgte blandeprosessen, tømte oppi litt og litt vann, og utforsket undervegs. Den ene gutten var veldig opptatt av konsistensen, og brukte en liten lekekopp til å «måle» tykkelsen i massen ved å fylle den opp, og tømme blandingen sakte tilbake igjen. «Nei, den trenger fortsatt mer vann». Tømte oppi mer vann, og gjentok prosessen, gang på gang. Waterhouse (2013) skriver om slike interaktive møter med materialer der barna blir sterkt påvirket av det bevegelige og formbare materialer som gir etter for trykk. Naturmaterialer som kan formes igjen og igjen kan stimulere til utforskning, forestilling og lek (Wolf, 2017). Den tykke massen som fikk rollen som «grøt» i leken ble forsket mye på av barna. De trykte fingrene nedi og lagde mønster som skulle være pynt. Forandret og jobbet lenge med mønsteret. Det så ut som de likte følelsen av massen mot hendene. Etter hvert som den forandret seg fikk de nye ideer til hvordan de skulle pynte grøten, og endte til slutt opp med å stikke pinner nedi i en fin ring som skulle være lys.

Utstyret jeg hadde tatt inn fra barnehagens kjøkken ble flittig brukt i leken. Selv om materialene de brukte til vanlig fortsatt sto der, virket det ekstra spennende med «ekte» utstyr. Det kunne se ut som de fikk en ekstra anerkjennelse i leken sin, som at materialene ga de en følelse av at leken deres var på mer betydningsfull og ekte for dem. Melvold (2019) peker på hvordan slike autentiske materialer kan tiltrekke barnas oppmerksomhet og pirre nysgjerrighet og lekelyst.

I denne leken fikk barna verdifulle opplevelser som kan fremme deres livsmestring. Positive følelser er ikke målbare, men de er svært «følbare». Jeg merket hvordan barna hadde en sterk drivkraft gjennom hele leken, og ville ikke slutte da det nærmet seg lunsj. Deres følelsesuttrykk, både muntlig og kroppslig var ikke til å ta feil av. I livsmestringsperspektivet er de positive kreftene i leken det essensielle, at barna får en overvekt av slike følelser er avgjørende for deres livskvalitet.

4.2. Lekerommet dag 1

Til neste observasjonen brukte jeg ett stort lekerom. Her sto ei stor hylle med 16 store, åpne rom og en sofa langsmed en vegg, samt en lekekasse med duplo og ett stort bord langs en annen. Midt i rommet var det åpent gulvareal. Her inne kunne det foregå lek med duplo, biler eller dyr, ellers var det mye kroppslig lek. Om leken her inne ble beskyttet fra annen lek og forstyrrelser kunne den vare lenge. Jeg observerte likevel at leken stadig ble avbrutt av andre barn, og det var bare ett fåtall av barna som klarte å beholde konsentrasjonen om leken der inne.

Jeg ville utnytte plassen i dette store lekerommet bedre, og planla presentasjon av materialer og møblering slik at barna kunne danne seg flere lekesoner. Jeg ville spille på deres interesser for lek med dyr og biler, og valgte materialer de kunne sette sammen med disse. Jeg tok inn 20 sammenleggbare grønnsakskasser av plast, diverse planker i ulike størrelser, noen papprør, kongler og pinner. Dette organiserte jeg slik at det sto lett tilgjengelig midt i rommet rundt bordet som hadde stått langs vegg. I tillegg la jeg to små gulvtepper delvis under bordet slik at det skulle kunne representere en lekesone, samt fire gulvtepper til i en bunke ved siden av. Pappesker i ulike størrelser stablet jeg inntil en vegg, og satt opp noen av de grønne plastkassene ved siden av, slik at de rammet inn en krok i hjørnet av rommet.

Leken var preget av frydefulle gledesuttrykk. «Oi, se på denne da!», sier ett barn med ett stort smil og løfter opp ett langt papprør. En gutt kom inn i rommet, sto en stund og lot blikket fare rundt på de ulike materialene. Så deretter på meg, med ett spørrende blikk.» «Her kan dere leke akkurat som dere vil», sa jeg bekræftende. Gutten slo hendene i været og hoppet opp i luften, henvendte seg til ett av de andre barna som allerede hadde begynt å leke med grønne plastkasser. «Vi kan jo lage hva som helst av dette her!». Guttene ser på hverandre, og smiler bredt. Med en storm av idèer utforsket de materialene og kommuniserte ivrig med hverandre om hva de skulle lage. De åpne og fleksible materialene så ut til å ha innvirkning på kreativiteten i leken deres. Dyrene og bilene fikk lite oppmerksomhet, isteden brukte de kongler og pinner til å sende gjennom rørene og balansere på plankene. Materialene fungerte som en igangsetter i leken, og det var tydelig at disse ga barna flere affordances til lek (Engesæter, 2015). Det var flere eksempler på barnas evne til å se muligheter i

materialer. Etter hvert deler de fire barna seg i to grupper. To barn bygger en stor vegg med grønne kasser, mens to andre har funnet en stor pappeske og gjemmer seg inni. «Vi må padle båten bort til huset vårt», sier den ene og peker på bordet med teppet under. «Vi kan bruke disse til å padle med». Barnet henter to lange, brede planker. Ved å dytte planken ned i gulvet, skjøv de seg framover i pappesken. Her er det tydelig at barna har en felles forståelse for hvilken affordance pappesken og plankene hadde, og de inngikk i en felles symbolsk lek mellom barna.

De to andre barna er godt i gang med å reise ett bygg de kaller «borgen». De har stablet grønne kasser og laget to vegger som de har satt inntil veggen i rommet. De legger planker på tvers over veggene, som tilsynelatende danner ett tak. De henter kongler, pinner og dyr som de setter langs kantene på innsiden av borgen sin, og legger ett lite gulvteppe inni. De løfter kongler bort til lekedyrenes munn og lager smattelyder. Denne leken foregikk lenge. Barna lagde seg en avgrenset lekesone, hvor leken foregår inni borgen med dyr og kongler. Lekene med svak koding og de åpne materialene ga de en god ramme for leken, hvor de kunne skjermes fra annen lek i rommet, og drive leken sin videre uforstyrret (Evenstad & Brennhovd, 2020).

Leken fortsetter, og borgen utvikler seg etter hvert til å bli et hoppeslott. De bygger en trapp ved siden av, legger flere gulvtepper i midten. Det ene barnet klatrer opp og hopper ned, mens nestemann ombestemmer seg og klatrer ned igjen. Isteden bygger barnet en trapp opp på til andre «veggen» og fjerner en av kassene. Klatrer opp og hopper ned. Slik fortsetter de med hver sin vegg. I ett livsmestringsperspektiv er det viktig å ivareta alle barns mestring og følelse av egenverdi (Kunnskapsdepartementet, 2017). Hadde dette vært ett fastmontert møbel, hadde kanskje ikke barnet som vegret seg for å hoppe fra den høyeste veggen fått mulighet til å være med i denne leken. Med kassene kunne høyden og formen varieres slik at det passet, etter barnets eget mestringsnivå.

I dette rommet hadde jeg satt materialer med sterk koding, som biler og dyr, sammen med mer åpne materialer. Dette skal, ifølge Evenstad og Brennhovd (2020) skape gode forutsetninger for den symbolske leken, da de kodede materialene kan fungere som ett slags bindeledd mellom fantasi og virkelighet, som håndfaste holdepunkt i den store fantasiverdenen. I mine observasjoner var det likevel ikke akkurat slik det fungerte. Barna fikk ideer som satt i gang lek fra de grønne kassene, pappeskene og plankene, altså de litt store og fleksible elementene. Dyrene og bilene ble brukt en del, men det så ikke ut som de var de bærende elementene i leken. I dyreleken inni borgen spilte dyrene en sentral rolle en liten stund, før barna ble mer opptatt av å sende kongler gjennom ett skråstilt rør og fange de oppi ei korg. Etter hvert hentet de noen av bilene og begynte å sende de igjennom isteden. Det tok også raskt slutt da de mente konglene fikk større fart, og de bilene stoppet

seg inni røret da de sendte flere om gangen. Barna så flere oppfordringer og muligheter for lek i de fleksible materialene. Varighet, intensitet og samspill er indikatorer som kan tyde på lek med god kvalitet (Evenstad & Brennhovd, 2020). Samspillet i denne leken var preget av glede, samarbeid og autonomi. Med de tilgjengelige materialene kunne barna styre og strukturere leken selv, slik det ga mening for dem. Barna fikk være selvstendige og ta ansvar for egen lek, slik Lillemyr (2011) peker på at kan ha overførbare effekter på deres ansvarlighet. I hvilken grad barna kan medvirke i deres egen hverdag, være selvstendige og ha autonomi kan også ha stor betydning for deres livsmestring.

4.3. Lekerommet dag 2

Den siste observasjonen foregikk på det samme lekerommet, noen dager etter den forrige observasjonen. Barna hadde da fått bruke materialene i mellomtiden. For å gi nye impulser omorganiserte jeg lekematerialene. Jeg bygde en kvadratisk, liten «kube», en tredimensjonal ramme av trematerialer og pyntet med lyslenke. Ved siden av satt jeg ei kasse med stoffer i skinnende og sterke farger og la ett av de små gulvteppene inni. I kroken ved siden av tok jeg inn ett lekekjøkken fra «dukkekroken». Jeg fant plastfat, pappkopper og bestikk fra kjøkkenet, og satte kurver med kongler og pinner, samt ei korg med dukker og litt dukkeutstyr ved siden av. Materialene var presentert sammen i en krok for å gi mening i en eventuell familie- og kjøkkenlek, samtidig som at de åpnet for annen type lek med kubene og de fargerike stoffene. Med fire av de grønne kassene stabled jeg en liten vegg ut ifra et hjørne i rommet, og satte en liten sofa på tvers så det rammet inn en liten mulig lekesone. Bordet og pappkassene sto stabled tilgjengelig på midten, sammen med de samme materialene som i forrige observasjon. Kassene med biler og dyr satt jeg oppå bordet denne gangen, for å synliggjøre dem i miljøet.

Denne dagen var alle de sju eldste barna på avdelingen her, og jeg var spent på om dette ville gi utfordringer i form av forstyrrelser og konflikter i leken, slik det hadde kunnet før. Spesielt de grønne kassene var populære. To barn strømmet til stabelen med grønne kasser, og ropte høyt ut i rommet «vi skal ha alle disse, vi trenger de til å bygge hytta vår!». Ei jente hadde slått leir i kubene sammen med to andre barn, og gikk bort til de to og sa: «vi trenger en vegg, kan ikke vi få fire stykker av dere, også kan dere få noen av teppene som dere kan lage tak med?». Barna svarte ikke, og fortsatte byggingen. Etter hvert som de slo opp de sammenbrettede kassene, og veggen vokste, ble noen av kassene liggende en stund for seg selv i en urørt stabel. Jenta gikk bort og forsynte seg, ingen sa noe. Leken fortsatte uforstyrret. Ett av prinsippene jeg hadde med meg i planleggingen av disse observasjonene, var å ha nok materialer til alle. Mengdeprinsippet blir trukket fram som essensielt for god, inkluderende lek som motvirker konflikter (Hansson, 2016 og Melvold, 2019). Om det var færre grønne kasser ville kanskje denne situasjonen utviklet seg til en konflikt, eller leken til gjengen i

kuben kunne stoppet opp i mangel av den veggen de trengte for å ramme inn hytta si. I rammeplanen handler livsmestring også om å motvirke mobbing (Kunnskapsdepartementet, 2017). I leken kan dette handle om i hvilken grad den er inkluderende. Ved å ha rikholdig med materialer kan barna i større grad delta på likt nivå i leken, og gi plass for flere deltakere enn om lekemiljøet er mangelfullt og fattig.

Jeg så en helt annen lek denne dagen. Det dannet seg også her ulike lekesoner, hvor barna kunne leke avgrenset med det de ville. Kuben ble tatt i bruk umiddelbart, og ble pakket inn i grønne kasser og tepper, og ble fylt opp av pappkopper, kongler og skjeer. «Kom og kjøp is!». Bygget fungerte som iskiosk og hjem for tre barn. I kroken ved siden av sto lekekjøkkenet og dukkeutstyret. To barn satt på golvet med ei dukke i hvert sitt fang, kledde dem inn i klær og tepper og la de oppi hver sin pappeske for å sove. I kroken ved sofaen har to andre barn tatt med seg biler, planker og papprør og satt dette sammen til det de kalte en «bilbane», med flere trafikkelement av pinner, planker og noen biter med grønn filt. Ved å gjøre noen små endringer i lekerommet skjedde det relativt store endringer i leken. Tidligere var dette ett rom der leken ble lett forstyrret av andre barn. Ved å gi barna mulighet til å dele inn de åpne arealene i avgrensede lekesoner, kunne barna leke i større grad uforstyrret mens det pågikk lek parallelt. Denne dagen så jeg mer av de sterkt kodede materialene i lek, gjerne som utgangspunkt for tematikken som utspilte seg. Barna tok lekeinvitasjonene mine og spilte videre på disse. Slike endringer kan opprettholde drivkraft og spenning i leken (Wolf, 2017). Melvold (2019) hevder at ved å sette sammen og omorganisere lekematerialene ofte, gjerne flere ganger i uka, kan barna få nye impulser og lekeinvitasjoner gang på gang. Det essensielle er at det er meningsbærende og visuelt oversiktlig, slik at det møter barna på en begripelig og håndterlig måte.

Når det skjer endringer i barns hverdag, kan det være ulikt hvordan barna håndterer disse. Melvold (2019) skriver om «rablefasen» hvor barna eksperimenterer og blir kjent med det nye. Spesielt i møte med svakt kodede materialer kan barna oppleve en slags motstand, som krever mer av dem enn sterkt kodede materialer, siden disse ikke inneholder noen form for fasit eller instruksjon for bruken. Barna må i større grad evne å tenke nytt og selvstendig. Dette kan ta tid, og krever tålmodighet. Jeg var spent på dette da jeg gjorde så store endringer i barnas lekemiljø, hvordan ville barna reagere i møte med alt dette nye? Jeg var innstilt på at det kunne ta litt tid før de kom i gang med leken, eller at de ville trenge mer hjelp og støtte fra voksne. Dette skjedde ikke, tvert imot. Barna møtte materialene med stor iver og utforskertrang, og formelig stormet med ideer. Slik lek med motstand og bruk av fantasi kan skape indre arbeidsmodeller som kan være overførbare til hvordan barna håndterer motstand på andre områder og senere i livet (Melvold, 2019).

5.0. AVSLUTNING

Da jeg startet arbeidet med denne bacheloroppgaven, ville jeg finne ut hvilken betydning ulike materialer barna leker med i barnehagen kan ha for deres livsmestring. Det som kom fram i teorien var hvordan leken er essensiell for barns livsmestring. Leken er barnas fristed, der de får sette i gang, styre og strukturere selv. Gjennom lek i barnehagen får barna opplevelser av glede og mening, og verdifulle erfaringer som bygger identitet, sosial kompetanse, fellesskap og kunnskap. De får utforske livets temaer og leve ut sine potensialer og forutsetninger.

Miljøet barna leker i har stor betydning for hvorvidt leken får blomstre. Forskningen jeg har lent meg på i denne oppgaven fant at små, avgrensede lekesoner med en kombinasjon av sterkt og svakt kodete materialer kan gi gode vilkår for lek. Materialene bør være rikholdige, varierte og stimulere flere sanser. Fleksibilitet og tilgjengelighet er nøkkelord som er viktige i livmestringsperspektivet, da dette kan fremme frihet, autonomi, mestring og inkludering.

Ut ifra de endringene jeg gjorde i lekemiljøet observerte jeg hvordan barna omfavnet lekeinvitasjonene og fikk gode og meningsfulle lekeopplevelser. Jeg så i den første undersøkelsen spesielt hvordan de multisanselige materialene ga en intens, positiv opplevelse for barna. Slike positive følelser er ikke nødvendigvis målbare, men er svært verdifulle i ett livmestringsperspektiv. I den neste observasjonen fikk de svakt kodete materialene en stor rolle, både som igangsettere og drivkraft videre i leken. Barna konstruerte med dem, ga de roller som padleårer, båt og mat. Barna så flere affordances i disse materialene enn i de sterkt kodete. De fleksible materialene ga også flere muligheter for mestring og inkludering, da barna kunne justere og benytte seg av materialene slik det passet dem. De grønne kassene ble spesielt populære. Med disse kunne barna ramme inn leken og danne seg verdifulle lekesoner, som skjermet den, og ga plass til at flere barn kunne leke parallelt. Fleksibilitet og endring hadde positiv effekt på leken i mine observasjoner, og ga barna flere impulser til lek. Slik ble både de individuelle og kollektive behovene ivaretatt, og skapte inngang til samspill og tilhørighet i barnegruppa. Hvordan materialene var organisert og presentert for barna hadde også betydning. Det essensielle var at det er meningsbærende og visuelt oversiktlig, slik at de møtte barna på en begripelig og håndterlig måte.

Min hypotese var at materialer barn leker med, kan påvirke leken i såpass stor grad at det har betydning for deres livsmestring. Gjennom arbeidet med teori, innsamling og behandling av datamaterialet har jeg fått en styrket tro på dette. Ved å sette lek og materialer i ett livmestringsperspektiv har jeg fått ny kunnskap om sammenhengen mellom disse. Jeg tenker at

barns lek er noe av det viktigste vi driver med i barnehagen, og bør løftes opp og fram i det politiske og faglige bildet. Lek er livet!

Referanser

- Bergsland, M. D., & Jæger, H. (2014). *Bacheloroppgaven i barnehagelærerutdanningen*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Bøe, M., & Thoresen, M. (2017). *Å skape og studere endring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Drugli, M. B., & Lekhal, R. (2019). *Livsmestring og psykisk helse*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Engesæter, M. (2015). Rom for små barn . I A. Greve, L. Pedersen, & H. G. Sviggum, *Faglighet i barnehagen* (ss. 57-76). Bergen: Fagbokforlaget.
- Evenstad, R., & Brennhovd, M. (2020). "Vi må finn på ka vi ska gjør!" Hvilke transsformative muligheter og invitasjoner til symbolsk lek finner barna i barnehagens innemiljø? I Sandseter, E. B. H, & R. (. Storli, *Barnehagens fysiske inne- og utemiljø* (ss. 47-65). Oslo: Universitetsforlaget.
- Hansson, H. (2016). *En barnehage til begjær*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Kunnskapsdepartementet. (2017). *Rammeplan for barnehagen*. Oslo: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/rammeplan/>.
- Landsrådet for Norges barne- og ungsomsorganisasjoner, (. (2017). *Livsmestring i skolen*. Hentet fra: <https://www.lnu.no/wp->. Hentet fra Livsmestring i skolen: Hentet fra: <https://www.lnu.no/wp-content/uploads/2017/01/lis-sluttrapport-1.pdf>
- Lillemyr. (2011). *Lek - opplevelse - læring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Melvold, L. (2018). *Livsmestring i barnehagen*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Melvold, L. (2019). *Barn er budbringere*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Sandseter, E. B. (2020). Prosjektet EnCompetence: Bakgrunn, metode og hovedresultater. I E. B. Sandseter, & R. Storli, *Barnehagens fysiske inne- og utemiljø* (ss. 15-35). Oslo: Universitetsforlaget.
- Sandseter, E. B., & Storli, R. (. (2020). *Barnehagens fysiske inne- og utemiljø*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Skram, D. (2016). *Barns utvikling, leik og læring*. Oslo: Det Norske Samlaget.

Waterhouse, A.-H. L. (2013). *I materialenes verden*. Bergen: Fagbokforlaget.

Wolf, K. D. (2014). *Små barns lek og læring i barnehagen*. Oslo : Universitetsforlaget.

Wolf, K. D. (2017). *Medvirkning til barns spontane lek i barnehagen*. Oslo : Universitetsforlaget.

FNs komité for barns rettigheter. (2013). *Generell kommentar nr.17 (2013) om barnets rett til hvile, fritid, lek, fritidsaktiviteter, kulturliv og kunstnerisk virksomhet (art.31)**. Hentet fra:

https://www.regjeringen.no/contentassets/1376fac2fe2a427389f9f94b52acdefc/crc-c-gc-17_en_nor.pdf

Vedlegg 1

Informasjonsskriv til barnehagen

Jeg er deltidsstudent ved barnehagelærerutdanninga ved Høgskolen på Vestlandet campus Sogndal, og er i gang med å skrive bacheloroppgave dette semesteret. Temaet jeg har valgt å sette søkelys på er: barns lek med ulike materialer i ett livsmestringsperspektiv, og problemstillingen lyder som følgende. «*Hvordan kan barns lek med ulike materialer fremme livsmestring i barnehagen?*».

Jeg ønsker å finne ut hvilke egenskaper ulike materialer har i møte med barns lek, og hvordan effekt disse egenskapene kan ha på barns lek med tanke på viktige elementer innenfor livsmestring.

Jeg skal gjennomføre en kvalitativ studie der jeg vil gjøre tre forsøk med å tilføre ulike materialer i leken, som i teorien skal ha ulike kvaliteter i leken innendørs, og observere barna i møte med disse. Hver observasjon vil foregå i omtrent 1-1,5 time.

I løpet av observasjonen vil jeg beskrive det jeg ser i ett notat. I notatet vil det kun belyses informasjon som er relevant for problemstillingen. Jeg, som observatør, er underlagt taushetsplikt, og vil behandle informasjonen saklig og upartisk. Alle deltakere i observasjonen vil behandles anonymt, og vil gjengis med kun kjønn og alder i den ferdige oppgaven.

Det er fullstendig frivillig å delta i prosjektet, og dere kan når som helst trekke tilbake samtykke uten å oppgi grunn.

Data som er lagret i forbindelse med undersøkelsene vil bli slettet umiddelbart da de er ferdig bearbeidet, og seinest 07.01.2020.

Jeg behandler opplysninger om de deltakende barna basert på deres foreldres samtykke.

Hva ser jeg etter i observasjonene:

- Hva leker barna med, og hvordan bruker de lekematerialene
- Samspill mellom barna
- Selvstendighet og medvirkning
- Mestring
- Kreativitet og fantasi
- Flyt – konsentrert lek med drivkraft, lekens varighet
- Opplevelsesuttrykk, hvilke følelser kommer til uttrykk i leiken?

Ved spørsmål eller andre henvendelser angående studien kan min veileder ved HVL campus Sogndal, Eivind Rogne, kontaktes på e-post: eivind.rogne@hvl.no

Med vennlig hilsen

Michelle Walmann

Vedlegg 2

Informasjonsskriv til foreldre på XXXX avdeling

Jeg er deltidsstudent ved barnehagelærerutdanninga ved Høgskolen på Vestlandet campus Sogndal, og er i gang med å skrive bacheloroppgave dette semesteret. Temaet jeg har valgt å sette søkelys på er: barns lek med ulike materialer i ett livsmestringsperspektiv, og problemstillingen lyder som følgende. «*Hvordan kan barns lek med ulike materialer fremme livsmestring i barnehagen?*».

Jeg ønsker å finne ut hvilke egenskaper ulike materialer har i møte med barns lek, og hvordan effekt disse egenskapene kan ha på barns lek med tanke på viktige elementer innenfor livsmestring.

Jeg skal gjennomføre en kvalitativ studie der jeg vil gjøre noen forsøk med å tilføre ulike materialer i leken, som i teorien skal ha som kan fremme livsmestring, og observere barna i møte med disse. Hver observasjon vil foregå i omtrent 1-1,5 time.

I løpet av observasjonen vil jeg beskrive det jeg ser i ett notat. I notatet vil det kun belyses informasjon som er relevant for problemstillingen. Jeg, som observatør, er underlagt taushetsplikt, og vil behandle informasjonen saklig og upartisk. Alle deltakere i observasjonen vil behandles fullstendig anonymt, og vil gjengis med kun kjønn og alder i den ferdige oppgaven.

Det er fullstendig frivillig å delta i prosjektet, og dere kan når som helst trekke tilbake samtykke uten at dette får noen negative konsekvenser for dere.

Data som er lagret i forbindelse med undersøkelsene vil bli slettet umiddelbart da de er ferdig bearbeidet, og seinest 07.01.2020.

Jeg behandler opplysninger basert på ditt samtykke, som verifiseres ved å signere vedlagt skjema og leveres i barnehagen.

Ved spørsmål eller andre henvendelser kan min veileder ved HVL campus Sogndal, Eivind Rogne, kontaktes på e-post: eivind.rogne@hvl.no

Med vennlig hilsen

Michelle Walmann

SAMTYKKEERKLÆRING

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- At barnet mitt, _____, kan delta i denne observasjonsundersøkelsen

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)